

Богдана ОПАЧИЋ

Завод за проучавање
културног развитка
bogdana@zaprokul.org.rs

Бојана СУБАШИЋ

Завод за проучавање
културног развитка
bojana.subasic@zaprokul.org.rs

Др Милош ПАПИЋ

Универзитет у Крагујевцу,
Факултет техничких наука у Чачку
milos.papic@ftn.kg.ac.rs

316.644-051:316.7(497.11)"2022"
316.644:7.073(497.11)"2022"

АНАЛИЗА СТАВОВА ПУБЛИКЕ О КУЛТУРНОЈ ПОНУДИ ГРАДА ЧАЧКА

АПСТРАКТ: Добијањем истраживања Националне истраживачке културе 2023. године Градска управа Чачак је 2022. донела одлуку о изради Стратегије развоја културе града Чачка за период од 2023. до 2027. године. Документ је истраживачки израђен са Заводом за проучавање културног развитка и усклађен је са Законом о јавном информативном систему који подразумева истраживачки процес и укључивање свих заинтересованих страна, међу којима су и савезници Чачка који посећују програме из културе. Као метода истраживања истраживача програма из културе коришћена је анкета. Анализа ставова публике ојкрила је задовољство истраживача истраживачким савезом у култури, али је донела и бројне препоруке по истраживању учесницима, квалитету и истраживачкошћу дојачаја. Као кључни проблеми, према мишљењу анкетираних истраживача програма из културе, наведени су недовољна промоција свих програма из културе и недовољан број програма за младе, као и програма у које су укључени млади.

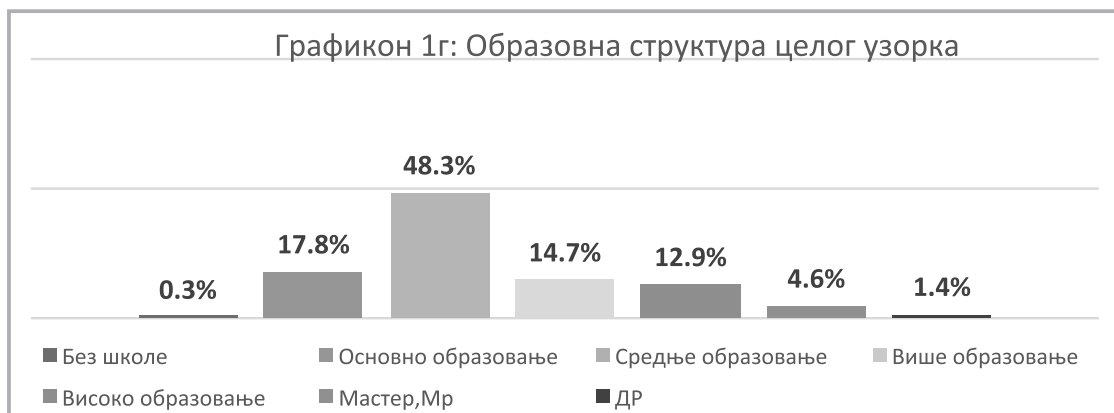
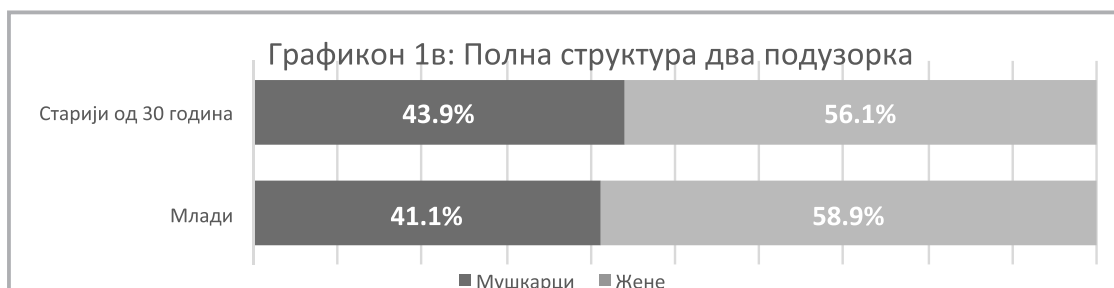
КЉУЧНЕ РЕЧИ: анкетирање публике, Национална истраживачка култура Чачак 2023, Стратегија развоја културе Града Чачка 2023–2027, културна истраживачка процена културне понуде

Сагледавање културне сцене и идентитета града није могуће без мишљења његових житеља. Зато је веома значајан део анализе културног система града Чачка било анкетирање посетилаца културних дешавања, односно оних грађана који су барем једном у последњих шест месеци учествовали у неком програму из културе. Ово дискриминационо питање одвојило је публику од грађана који немају навику да обилазе културне програме.

Планирани узорак био је 600 посетилаца, односно учесника у културним дешавањима. Реализација узорка износила је 98,5%, па су коначну базу за анализу навика и ставова о култури чинили одговори 591 грађанина Чачка. Прикупљање података извршило је 15

анкетара, активних учесника у програмима Канцеларије за младе Града Чачка. За потребе израде првог стратешког документа, због ограничености временских оквира, анкетирана је публика, па се радило о пригодном узорком, без постављених квота за одређена социо-демографска обележја испитаника. Теренски део истраживања обављен је током септембра 2022. године. Свакако се Стратегијом развоја културе Града Чачка 2023–2027 планира свеобухватно анкетирање грађана о њиховим културним потребама и навикама на репрезентативном узорку.

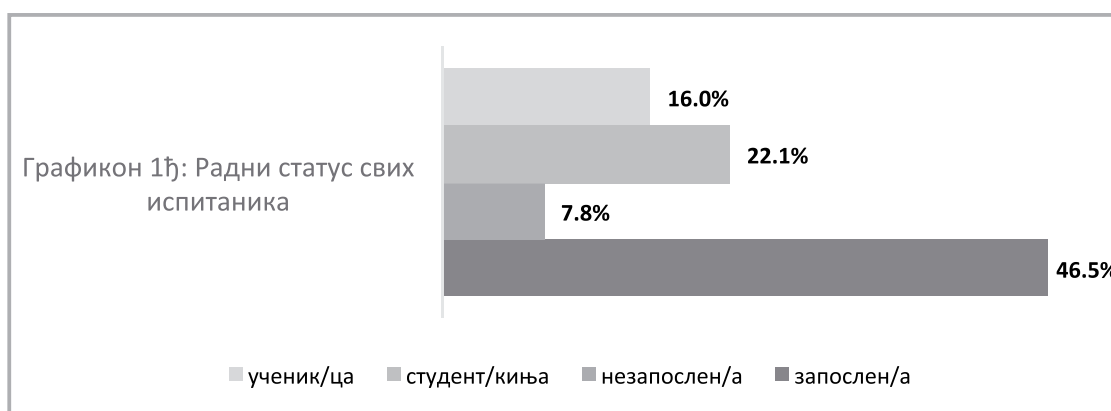
Упитник за потребе истраживања културних потреба и ставова грађана Чачка који посећују програме из културе састојао се од

42 питања помоћу којих је било потребно сазнати које су њихове културне потребе и на који начин проводе слободно време, на који начин су информисани о културним дешавањима у граду, ставове о препознатљивости Чачка као града културе, ставове о програмима и активностима установа културе, удружења грађана и ставовима о титули Националне престонице културе.

****

Структура узорка показује преобладајућу младост, тако да је оних до 30 година старости 54,4%, а оних преко 30 година старости 45,6% (Графикон 1). Оваква старосна структура узорка у потпуности одговара циљевима и мерама које су предложили запослени у установама и чланови организација у култури, а које се фокусирају на младе као посебно важну, а осетљиву друштвену групу којој је најтеже погодити укус и у том правцу развити програме. Стога

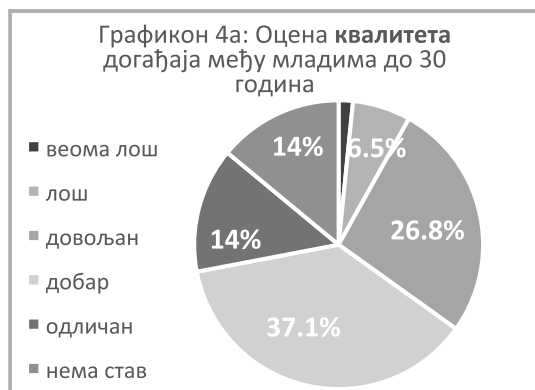
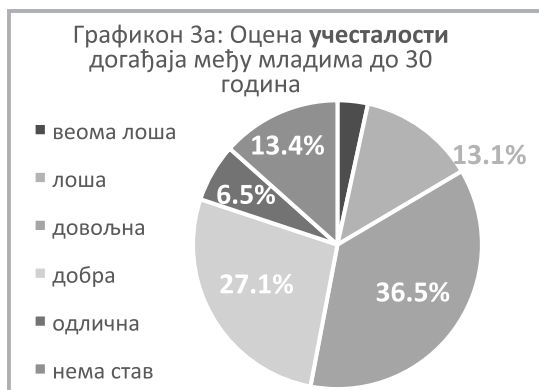
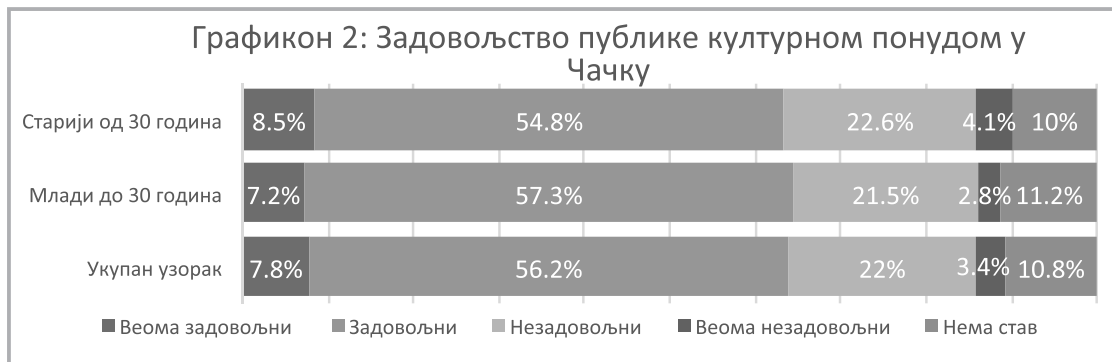

ће и ова анализа, односно представљање резултата, бити заснована у великој мери на два узорка – млади и старији учесници у култури. Разлог за овакву врсту анализе је потреба да се што прецизније сагледају навике и мишљења младих Чачана. Оваква структура узорка довела је до тога да ће се сагледавање ставова, потреба и навика по степену образовања вршити само у категорији старијих од 30 година, због високог процената студената у млађој категорији који се због активног студентског статуса воде као средњошколци.

Културна понуда очима испитаника

Културну понуду једног града сачињавају сви садржаји у области културе у којима љубитељи уметности и дешавања могу да уживају. Основно питање о културној сцени града јесте како испитаници оцењују

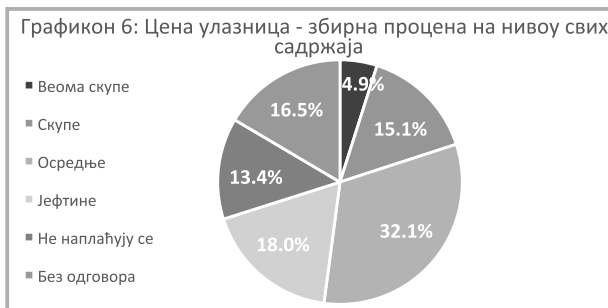
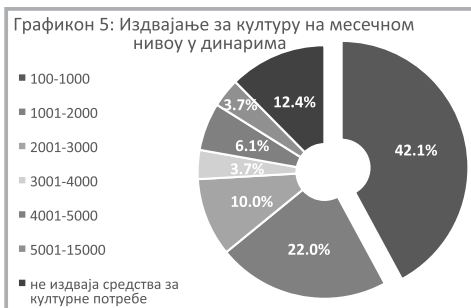
властито задовољство понудом, односно учесталашћу и квалитетом културних програма. Задовољство је у обе старосне категорије подједнако расподељено на скали од 1 до 5, па укупно 56,2% посетилаца истиче да је задовољно понудом (57,3% младих до 30 и 54,8% старијих од 30 година). Веома задовољних је мало (7% односно 8% у посматраним старосним категоријама). Међутим, требало би имати у виду да око четвртине свих анкетираних оцењује да је незадовољно културном понудом у Чачку (Графикон 2). Када се задовољство сагледа кроз призму оцене квалитета и броја догађаја, приметно је да испитаници боље оцењују квалитет у односу на учесталост догађаја. Тако је квалитет догађаја оцењен просечном оценом 4, а учесталост, односно број културних дешавања, оценом 3 (Графикон 3а, Графикон 3б, Графикон 4а, Графикон 4б).

Важно питање које је у вези и са оценом задовољства, а такође указује на потребу да се учесталост програма у Чачку повећа, била је процена испитаника да ли је у граду довољно управо оних програма које они највише воле. Иако 42% испитаника истиче им да понуда њима омиљених програма задовољава потребе, 39,3% њих истиче супротан став. Програми који највише недостају су концерти, биоскопске пројекције и позоришне

представе, с тим да млади до 30 година истичу потребу за већим бројем биоскопских програма, а старији од 30 за више позоришних садржаја. Полна структура показује да нема значајних разлика између мушкараца и жена у погледу задовољства културном понудом.

Један од предуслова учешћа у култури је често финансијски моменат. Иако су културни садржаји неретко бесплатни, популарни и захтевни догађаји ипак подразумевају

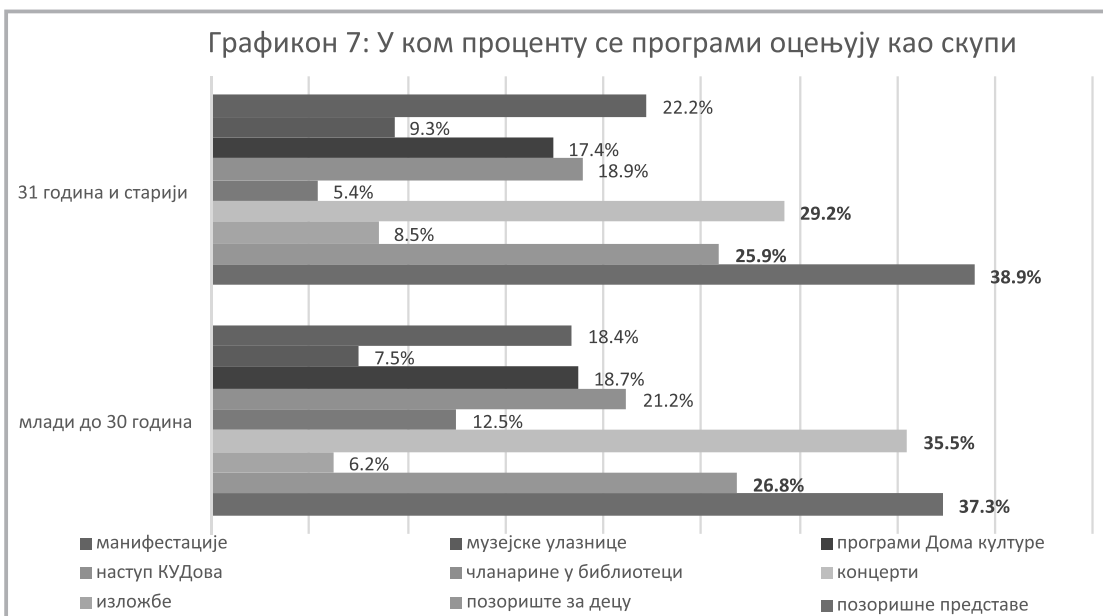
издвајање средстава. Испитивање је показало да су становници Чачка најчешће у могућности да месечно издвоје до 1.000 динара за потребе културе. Веома је мали проценат оних који успевају да издвоје преко 3.000 динара на месечном нивоу у сврху културе (Графикон 5).

Када се резултати сагледају кроз призму старосне структуре, приметно је да су млади мање у могућности да издвајају значајнија средства за задовољење својих културних потреба. Тако, скоро половина младих издваја до 1.000 динара месечно у те сврхе, за разлику од око трећине оних који имају 31 и више година.

Притом, на питање о ценама улазница за културне догађаје, највећи број

публике цене види као осредње. Збирно гледано за све програме, скоро трећина испитаних их оцењује као осредње, а 18% као јефтине. Свега око 5% грађана цене улазница оцењује као веома скупе, док 16% нема став, односно не даје одговор на ово питање (Графикон 6).

Ипак, улазнице за позоришне представе се од стране око трећине испитаних оцењују као веома скупе или скупе, без обзира на то којој генерацији припадају. Такође, и улазнице за музичке догађаје и манифестације и фестивале за велики проценат публике су скупе. Ови одговори не чуде јер је анализа програма показала да су ови догађаји управо они који се наплаћују, док је за остале догађаје

улазница бесплатна или има симболичну цену (Графикон 7). Када је реч о позоришту, репертоар најчешће чине гостовања позоришта из Београда и Новог Сада са познатим глумцима и редитељима, чије улазнице коштају значајно више у односу на гостујуће представе мањих позоришта из других градова.

Културна интересовања

Комбиновани фактор цене улазница и личног буџета за програме у култури сигурно утичу и на мање учешће публике у културним догађајима. Управо је због тога за анализу културне партиципације веома важно испитати учесталост посета одређеним садржајима и колико је он усклађен са потребама, односно наклоношћу публике (Табела 1).

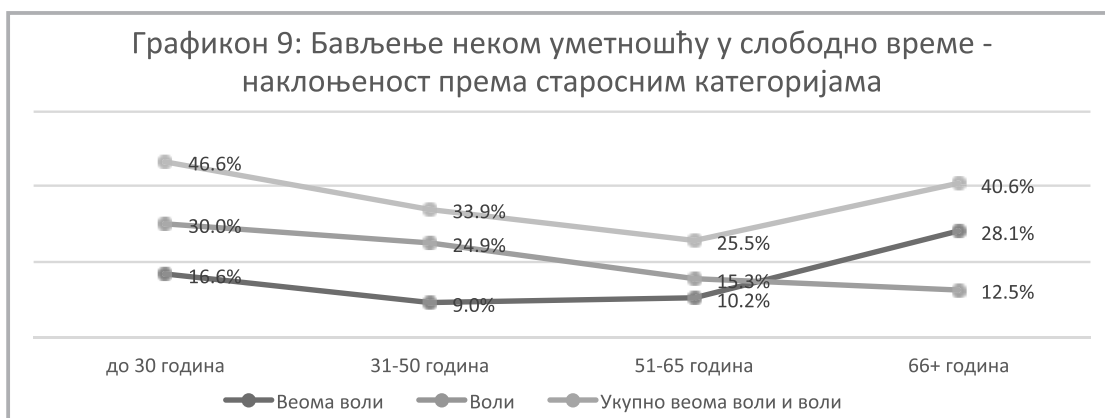
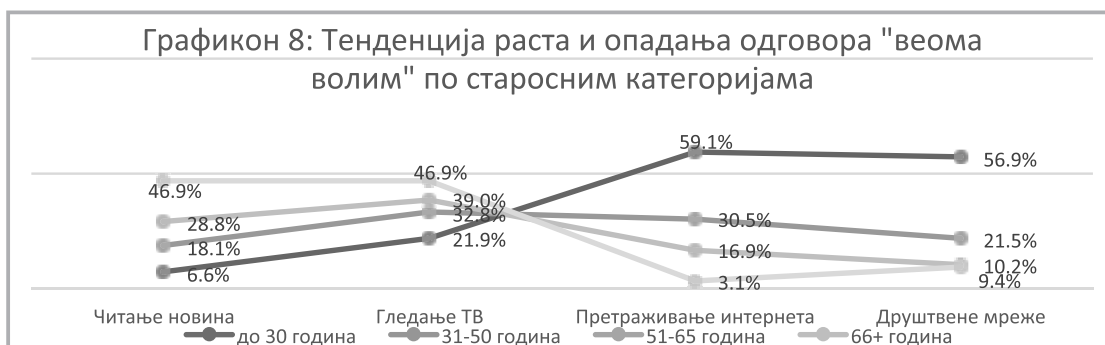
Табела 1: Омиљене културне активности у слободно време

Шта волите да радите у слободно време од наведених активности?	Млади до 30			Старији од 30 година		
	Веома воли	Воли	Не воли	Веома воли	Воли	Не воли
Одлазак на позоришну представу	16,2%	40,2%	15,2%	25,2%	46,7%	7,8%
Одлазак у биоскоп	39,9%	43%	3,8%	23,7%	53,7%	4,8%
Одлазак у музеј/галерију	13,7%	32,1%	16,8%	18,1%	39,3%	11,8%
Обилазак споменика	10,9%	35,5%	19,7%	19,6%	40,7%	9,6%
Слушање класичне музике	13,7%	19,6%	34,6%	14,8%	33%	22,2%
Слушање џез музике	9,7%	22,1%	36,7%	8,9%	31,1%	29,2%
Слушање рок музике	12,8%	36,8%	24,6%	16,3%	28,5%	23,7%
Слушање народне музике	24,3%	33%	13,7%	26,7%	37,4%	17%
Претраживање интернета	59,1%	29,6%	3,1%	24,1%	39,6%	12,6%
Друштвене мреже	56,9%	25,2%	3,4%	17,8%	27,4%	23%
Гледање телевизије	21,9%	37,1%	18%	35,9%	42,2%	3,7%
Гледање филмова	62,6%	26,5%	3,7%	37,4%	44,8%	4,8%
Читање (е) књига	33%	36,1%	13,4%	34,1%	33,7%	11,1%
Читање (е) новина	6,6%	11,2%	43,9%	24,1%	37%	11,4%
Бављење неком уметношћу	16,5%	29,9%	23,9%	11,5%	21,5%	27,4%

Као што се види из Табеле 1, грађани Чачка највише воле да гледају филмове. То им је омиљена активност у слободно време, па је одлазак у биоскоп трећа активност ка којој осећају највећу наклоност. Ипак, требало би нагласити веома изражене разлике у односу на узраст. Наиме, млади у много већем проценту воле ове активности. Али када се сагледају и други начини за провођење слободног времена, разлике су још израженије. Наиме, млади, за разлику од старијих генерација, много више воле да проводе време на интернету, посебно друштвеним мрежама. Телевизија и посебно читање новина код младих постају све мање атрактиван садржај. Са друге стране, старије генерације још увек

у великој мери показују наклоност ка овим садржајима (Графикон 8). Старији суграђани обилазак споменика у већој мери доживљавају као жељену активност у слободно време у односу на младе Чачане.

Ови подаци веома су значајни и са становишта активности установа и организација у култури. Тако, на пример, установе треба много више да користе интернет видове промоције уколико желе да привуку млађе посетиоце, али не смеју да се занемаре ни класични видови оглашавања који више погодују старијим генерацијама. Тако, наклоњеност читању новина расте са старошћу, односно бројем година испитаника, а слична ситуација је и са гледањем телевизије.

Веома важан податак, када је реч о бављењу уметничким активностима у слободно време, јесте да је оно најизраженије код младих и најстаријих испитаника (Графикон 9). Такав одговор је очекиван, јер у том периоду млади и они преко 65 година имају много више слободног времена на располагању. Са становишта културне и политика установа, овај податак указује да би требало осмишљавати и реализовати више креативних радионица за младе, а посебно најстарију популацију, како би публика културне сцене била разнолика и динамична.

Када се сагледају разлике према полу, једине статистички приметне разлике су када је реч о позоришним програмима за које жене показују изражено већу наклоност (69,8% жена наспрам 54,4% мушкараца воли ову активност). Такође, љубитељи класичне и џез музике чешће су женског пола (48,6% истиче да воли да слуша класичну

музику, за разлику од 27,4% мушкараца; 41,4% жена и 27,9% мушкараца у слободно време ужива у џез музици). Особе мушког пола у већем броју у односу на жене воле да слушају рок музику у слободно време (55,6% мушкараца наспрам 41,4% жена истиче да воли да слуша ову врсту музике кад има времена). На остале активности полна структура испитаника нема утицај.

Посећивање установа културе у Чачку

Наклоност садржајима могуће је укрстити са посећеношћу програма установа и на тај начин установити колико грађани успевају да своју љубав према одређеним садржајима реализују уживо. Најпре је важно сагледати колико публика културних програма посећује установе културе генерално. Чачани најчешће посећују Културни центар,

потом Библиотеку, док је то најређе програм Историјског архива (Табела 2). Овакви подаци били су очекивани, будући да су потврђени и у разговорима са представницима установа. Податак да је Културни центар најпосећенији не изненађује, јер ова установа има највећу разноликост програма. Ипак, интересантно је сагледати учесталост посета установама, узимајући у обзир да су

испитаници публика културних дешавања, па је и учесталост већа него када би се истраживање спровело са грађанима генерално. Градско позориште није узето у обзир с обзиром на то да нема свој простор, па је код испитаника могло доћи до мешања са Културним центром Чачак који има релативно стабилан позоришни програм.

Табела 2: Учесталост посећивања установа културе у Чачку – цео узорак

Колико често посећујете установе културе у Чачку?	1-2 пута годишње	3-5 пута годишње	Бар једном у два месеца	Једном месечно и чешће	Не посећује
Народни музеј	35%	15,1%	3,7%	0,8%	45%
Уметничка галерија „Надежда Петровић”	39,1%	18,6%	7,8%	3,2%	30,8%
Културни центар Чачак	20,3%	34,5%	24,5%	13,5%	5,2%
Међуопштински историјски архив	17,6%	6,6%	1,9%	0,7%	72,6%
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”	25,7%	24%	16,2%	15,1%	18,4%

Полна структура показује да су жене у већем проценту заступљене у публици установа културе и да чешће одлазе на културне догађаје. Ипак, статистички приметне разлике постоје само када је реч о посети Библиотеци

и Галерији, које значајно чешће и у већем проценту посећују жене у односу на мушкарце. У не тако израженој мери као код Библиотеке и Галерије, жене су чешћи посетиоци и програма Културног центра (Табела 3).

Табела 3: Учесталост посећивања установа културе у Чачку – према полу

Колико често посећујете установе културе у Чачку?	1-2 пута годишње		3-5 пута годишње		Бар једном у два месеца		Једном месечно и чешће		Не посећује	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Народни музеј	35,1	34,9	9,7	18,6	2,0	5,0	0,8	0,9	52,4	40,5
Уметничка галерија „Надежда Петровић”	38,7	39,3	17,3	19,2	4,0	10,7	0,8	5,0	39,1	25,7
Културни центар Чачак	25,0	16,9	34,3	34,3	23,8	25,1	8,1	17,8	8,9	5,9
Међуопштински историјски архив	16,9	18,3	8,9	5,0	2,0	1,8	0,0	1,2	72,2	73,7
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”	30,2	22,5	23,0	24,3	15,7	16,9	7,3	21,0	23,8	15,4

Међутим, од простог броја посета за културну политику и политику установа много је значајнији податак колико они који воле неке садржаје посећују установе које их продукују. Тако, чак трећина оних који показују наклоност ка музејским и галеријским садржајима,

у протеклих годину дана није посетила музеј, а нешто више од трећине посетило је само једном или два пута (Табела 4). Према овом параметру, Културни центар Чачак и Библиотека могу да кажу да успешно реализују програме, јер веома мали број оних који воле

садржаје које они организују не долази у препорука да више раде на анимацији ове установе. За друге установе може бити публице, посебно Музеј и Архив.

Табела 4: Учесталост посећивања омиљених типова установа културе

Наклоност садржајима		Нису посетили у протеклих годину дана	Посетили 1-2 пута у протеклих годину дана
Веома воле и воле	Музеј/галерију	33,8% музеј 15,2% галерију 61,9% архив	36,8% музеј 35,8% галерију 24,5% архив
	Биоскоп, позориште, концерте	4,3% културни центар	19,2% културни центар
	Књиге	8,9% библиотеку	23,7% библиотеку

Важно је нагласити да узраст, односно структура узорка према старосним категорија на младе и оне старије од 30 година, не утиче на учесталост посећивања установа културе. Веома мале разлике присутне су код посете Музеја у корист старијих од 30 година (Музеј није посетило 48% младих, односно 41,5% старијих од 30 година). Са друге стране, код посете Галерије готово да не постоји разлика. Млади чешће посећују Библиотеку (83,2% младих и 78,5% испитаника старијих од 30 година су посетили Библиотеку у протеклих годину дана). Учесталост посета Културног центра такође је нешто већа код млађих генерација (40,1% младих посети Културни центар бар једном у два месеца, за разлику од 35,7% старијих од 30 година). Међутим, ове разлике нису статистички значајне. Чак и када се учесталост сагледа кроз призму четири старосне категорије, и даље не постоје значајне разлике у посети установа.

Када је реч о мотивима да дођу на неки програм из културе, на прва два места су се

нашла тематика и квалитет догађаја, и то без обзира на узраст и пол испитаника. Када се мало детаљније анализирају мотиви приметно је да је младима значајно важнија популарност учесника у догађају, која старијима од 30 година није тако битна, па испред ње стављају место, време, цену улазнице и иновативност програма (Табела 5). Дакле, препорука установама и организацијама које реализују програме је да ослушкују потребе својих посетилаца и бирају програме који ће њима бити интересантни и високо вредновани у њиховим критеријумима квалитета. Да би то урадили, актери организације догађаја морају редовно да испитују своју публику користећи технике анкетирања, фокус група, разговора, отварање могућности за коментар путем „кутије” на лицу места или на интернет страници или профилу на мрежама установе и организације. Такође, у оквиру портала Култура Чачак (<https://kultura.cacak.rs/>) требало би размишљати о постављању питања/анкета или форум простора за посетиоце где би они могли да изразе свој став и критику.

Табела 5: Мотиви за посету неком програму

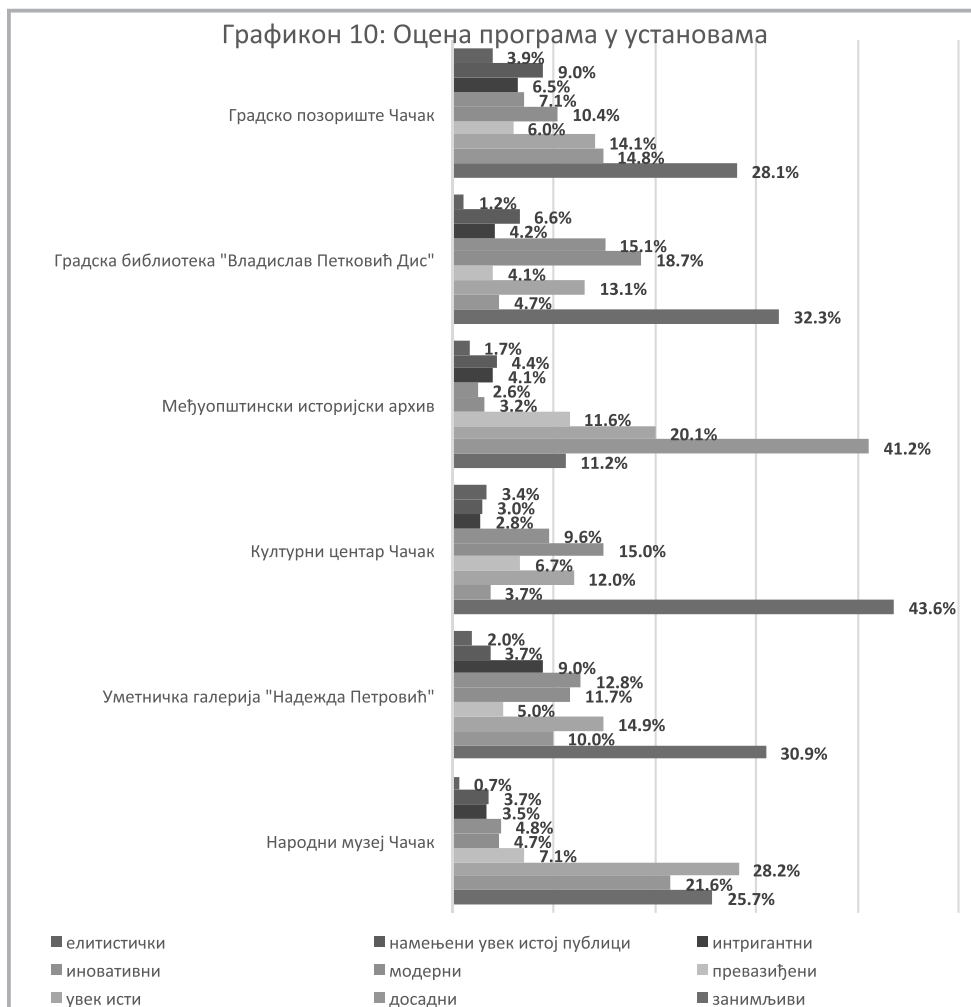
Млади до 30 година		Старији од 30 година	
Интересантна тематика	24,6%	Интересантна тематика	24,1%
Квалитет догађаја	15,3%	Квалитет догађаја	18,7%
Иновативност догађаја	9,1%	Место догађаја	9,4%
Место догађаја	8,9%	Време догађаја	9,4%
Популарност учесника	8,3%	Величина/Значај догађаја	8,4%
Цена	7,8%	Цена	8,2%
Величина/Значај догађаја	7,3%	Иновативност догађаја	6,7%

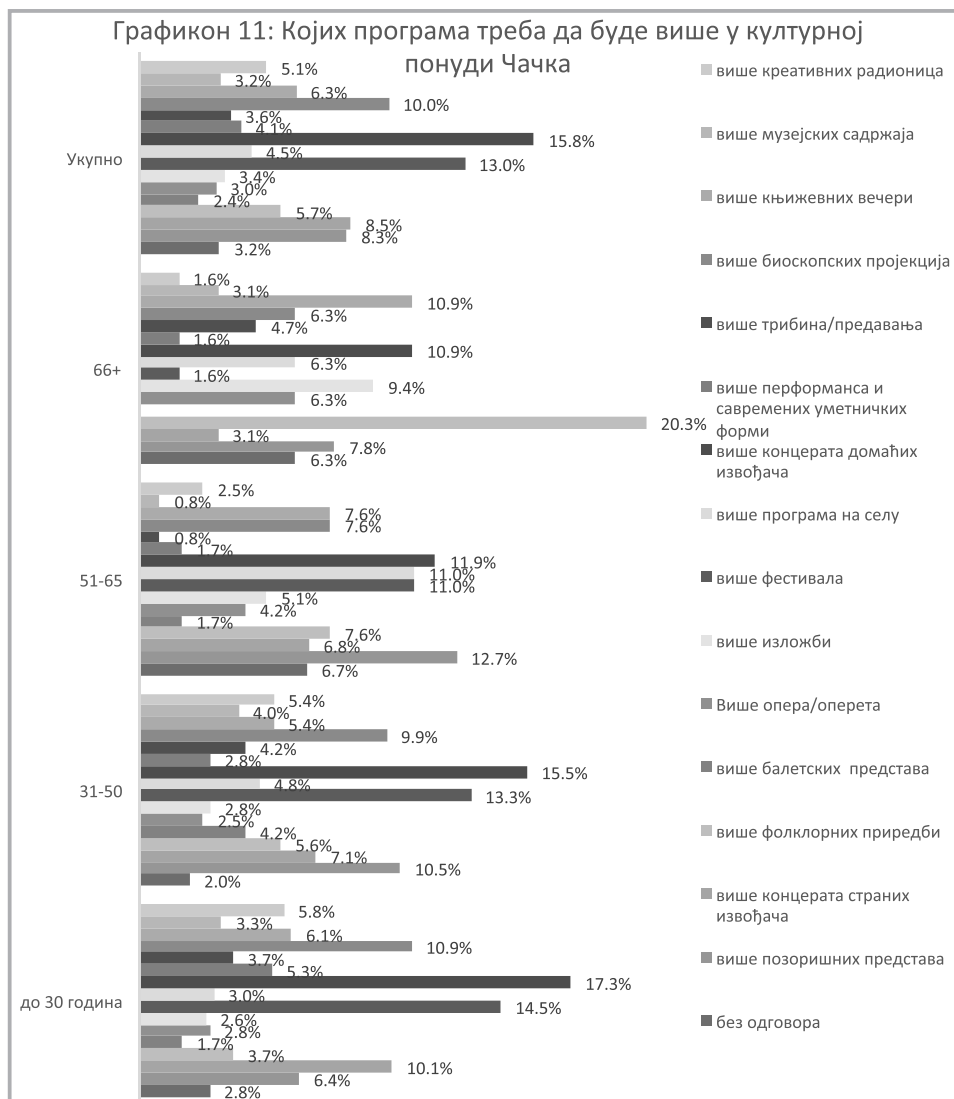
Амбијент	7,2%	Популарност учесника	5,7%
Медијска промоција	5,4%	Амбијент	5,7%
Време догађаја	5,1%	Медијска промоција	2,3%
Могућност резервације	0,8%	Могућност резервације	1,1%

Ставови грађана Чачка о културној понуди

Истраживања потреба, навика и ставова о култури нису до сада рађена у Чачку, тако да је било веома важно да неко ко партиципира у култури опише какви су програми у њој. У највећем броју испитаници су програме Културног центра Чачак оценили као занимљиве. На другом месту као занимљиви окарактерисани су програми

Библиотеке, а затим Галерије. Значајно је да су програми Градског позоришта у највећем броју оцењени као занимљиви, што значи да грађани препознају уметнички израз ове најмлађе установе у граду. Програми Библиотеке и Галерије препознати су у највећем проценту у односу на друге установе као модерни и иновативни. Када је реч о интригантности, односно програмима који „терају на размишљање”,

највећи проценат добила су програми Уметничке галерије „Надежда Петровић” (Графикон 10).

Установе које морају да иновирају своје програме, прилагоде их укусима и потребама публике су, према одговорима публике, Архив и Музеј, чији су програми у највећем проценту оцењени као досадни, превазиђени и увек исти.

Кроз призму полне структуре, жене у значајно већој мери оцењују програме Галерије речју „занимљив”, док су мушкарци склонији да их квалификују као „досадне” и

„увек исте”. У свим осталим случајевима, полне разлике нису наглашене и одговори су у великој мери уједначени између мушкараца и жена.

Интересантно је да између две старосне категорије готово да не постоје разлике у виђењу програма. Чак и када се старосна структура додатно спецификује кроз уже старосне групе, разлике су занемарљиве.

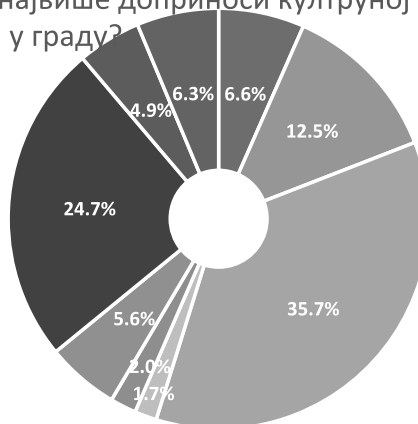
Упитани да спецификују врсту програма која им највише недостаје, публика у Чачку у највећем броју наводи концерте домаћих извођача, више фестивала и биоскопских

Графикон 12: Којих програма треба да буде више у културној понуди Чачка - према полној структури

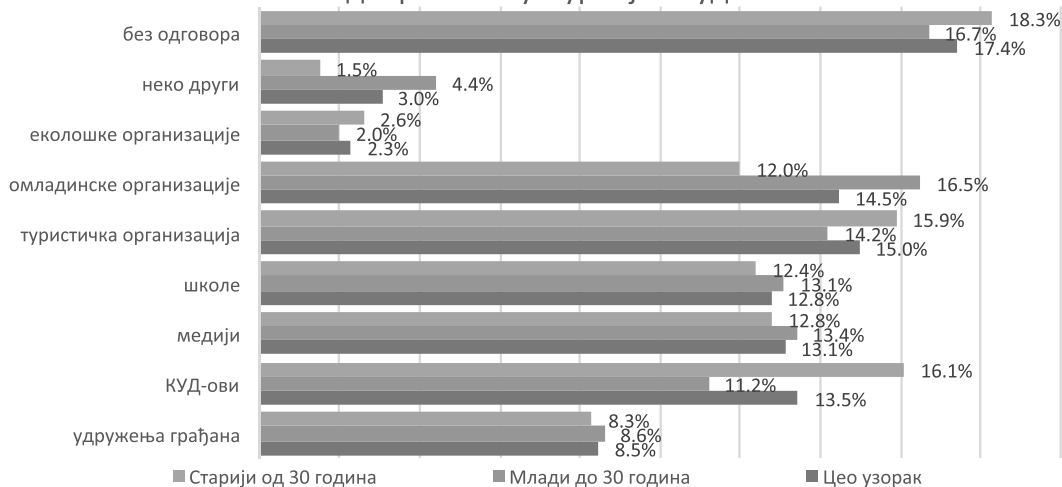

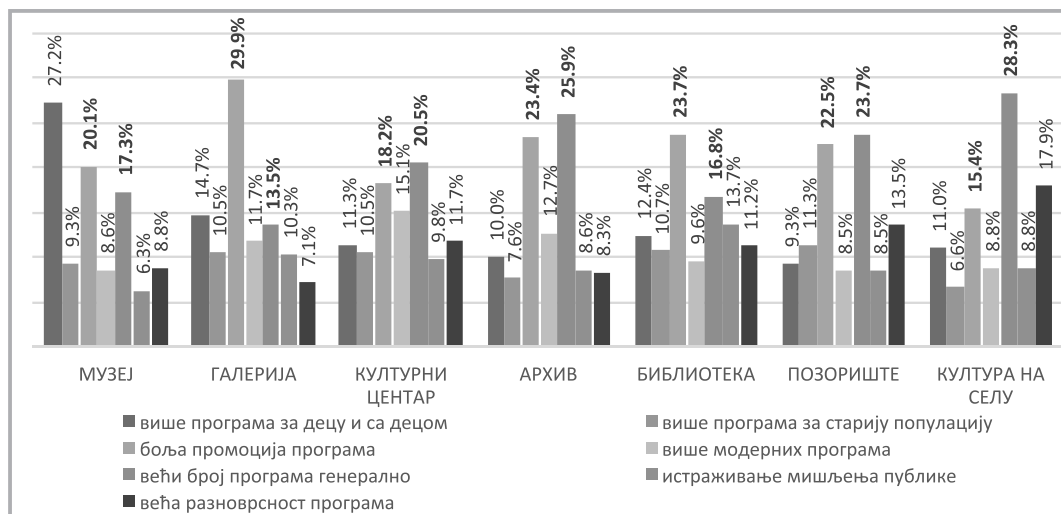
Графикон 13: Која установа највише доприноси културној понуди у граду?

- Народни музеј Чачак
- Уменичка галерија Надежда Петровић
- Културни центар
- Међуопштински историјски архив
- Градско позориште
- Градска библиотека Владислав Петковић Дис
- Мислим да су све подједнако значајне
- Мислим да ниједна није посебно значајна
- Не знам

Графикон 14: Који актери, поред установа културе, највише доприносе културној понуди?

пројекција. Врло мале разлике постоје према узрасту испитаника (Графикон 11).

Из Графикона 11 се види да су концерти домаћих извођача најжељенији садржај у свим старосним категоријама до 65 године. Најстарији Чачани волели би да има више фолклорних приредби.

Када је реч о полној структури, она не утиче значајно на одабир недостајућих садржаја. Жене у већој мери желе позоришне представе и књижевне вечери, а мушкарци мало више фестивале и трибине. Жене су више наклоњене и креативним садржајима (Графикон 12). Ипак, ове разлике нису изражене и статистички значајне, као ни разлике према образовној структури.

Чачанска публика сматра да културној понуди од установа највише доприноси Културни центар Чачак. На другом месту је одговор да све установе теме подједнако доприносе. Ниска препознатљивост Градског позоришта не чуди јер је установа веома млада и још увек није довољно афирмисана кроз своје програме, а због непостојања свог простора није у довољној мери препозната као самостална установа културе (Графикон 13).

Када је реч о ванинституционалним актерима, судећи по одговорима испитаника, културној понуди највише доприноси

Туристичка организација Чачак. Омладинске организације нашле су се на другом месту, што и не чуди јер узорак већином чине млади до 30 година. Интересантно је да се удружења грађана у култури не препознају у великој мери по свом доприносу културној понуди (Графикон 14).

Испитаници су имали прилику да кроз упитник сугеришу шта би установе културе требало да промене у свом начину функционисања да би биле боље. Најчешћи одговори указују да им је најпотребнији већи број програма и боља промоција. Музеј је од испитане чачанске публике добио сугестију да организује више програма за децу, а Културни центар још већи број програма него што сада има (Графикон 15).

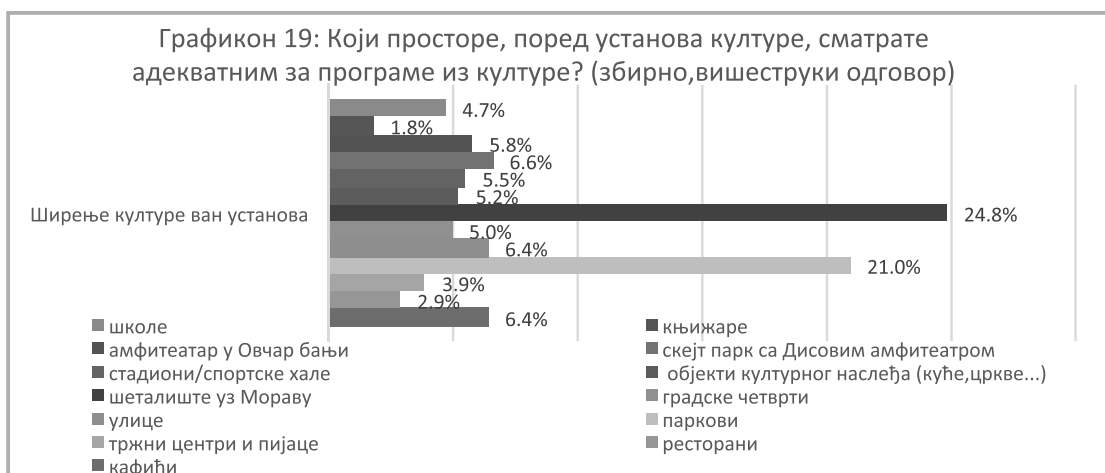
Графикон 15: Шта би установе културе требало да унапреде у свом раду?

Публика је приметила, као што показује Графикон 15, да програма на селу има мало и да би већи број програма у руралном подручју био неопходан. Наиме, највећи број испитаника истакао је да на селу нема довољно културних програма, а на другом месту је, према броју одговора, тврдња да се на селу „понекад нешто организује, али недовољно”. Тек сваки десети испитаник наводи да у селима постоји развијен културни живот (Графикон 16).

Када је реч о томе колико су програми намењени различитим осетљивим групама, чачанска публика сматра да су сви ови садржаји мање заступљени, у зависности од групе којој су намењени. Ипак, могуће је извести закључак да су програми за децу највише заступљени међу програмима за осетљиве групе, да највише недостају програми за младе и за становништво у чачанским селима (Графикон 17). И током групних разговора млади су се издвојили као група за коју се у

најмањој мери креирају програми, јер млада публика представља највећи изазов за актере у култури. Такође, установе и организације биле су искрене по томе да су некада чешће обилазиле околна рурална места, а сада знатно ређе због неадекватних простора и сложености организације програма у тим срединама. Свакако су ово и највеће препоруке за установе и организације у култури – да посвете већу пажњу програмима намењеним овим групама становника, као и да креирају

једноставније форме програма које ће бити могуће презентовати у околном руралном подручју. Веома је значајно истаћи да је овом Стратегијом и Акционим планом обухваћена анализа околних домова културе, потреба и навика становника околних села, а у односу на то и евентуална обнова домова културе где се то покаже као потребно и адекватно.

Посебно забрињавајући податак је да највећи број испитаника који чине чачанску публику не зна да ли су одређени програми прилагођени Ромима или особама са инвалидитетом (Графикон 17). Овај податак говори о недовољној видљивости ових група у публици културних догађаја. То је још један задатак за установе и организације у култури од стране оних који их највише посећују.

У циљу побољшања културних програма и понуде, публика сматра да сектор културе

треба више да сарађује са актерима из других сектора, првенствено са школама и вртићима, а онда са сектором туризма. Интересантно је да се међу најмање истакнутим одговорима нашла сарадња са удружењима у области културе (свега 4,1% свих одговора) (Графикон 18). То може навести на закључак да је публика задовољна постојећом сарадњом и да је та сарадња видљива.

Да су напори ширења културе и на друге просторе у граду, а посебно на кеј поред Мораве, оправдани, показују одговори анкетираних публике. Наиме, посетиоци сматрају да би култура требало најпре да нађе свој нови простор уз Мораву, а потом и своје место у парковима града. Сви остали одговори добили су вишеструко мање простора у ставовима чачанске културне публике (Графикон 19).

****

Културна продукција

Коначно, активизам у култури нису само јавни програми него и неговање културних навика и стваралаштва у приватној сфери. Зато је испитаницима постављено питање

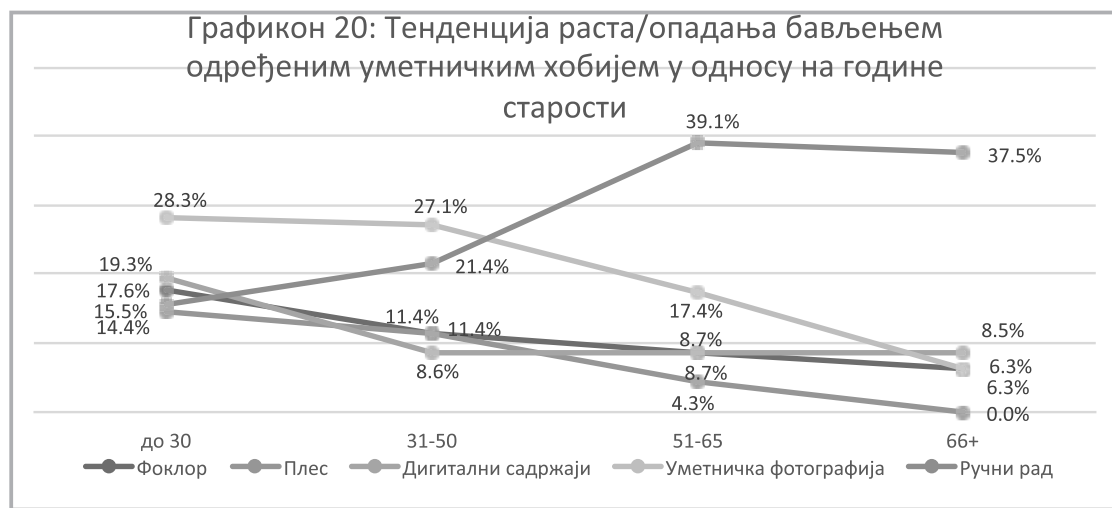
да ли имају неки уметнички хоби, односно колико практикују приватну продукцију. Чак половина анкетираних навела је да има неки уметнички хоби. Најчешће су то ликовна уметност и писање, а најређе прављење филмова (Табела 6).

Хоби	Процент	Хоби	Процент
Певање у хору	7,3%	Креирање дигиталних садржаја	8%
Свирање музичког инструмента	8%	Писање песама, прича, драма	11,7%
Глума/статирање (филм, позориште)	4,6%	Прављење уметничких фотографија	13%
Играње у КУД-у	7,6%	Снимање филмова	3,2%
Плесање у плесној групи	6,1%	Бављење ручним радом	10%
Сликање, цртање, вајање	14,9%	Бављење декупажом, израдом накита, сувенира и томе слично	8,1%

Што се тиче разлика према социодемографским категоријама, оне углавном нису изражене ни статистички значајне. Ипак, две су веома изражене разлике условљене полном структуром. Наиме, очекивано, жене се вишеструко чешће баве ручним радом у односу на мушкарце – 26,8% жена наспрам 3,3% мушкараца. У случају цртања, сликања и вајања, жене се двоструко чешће баве тиме у односу на мушкарце (35,1% жена које се уопште баве уметничким хобијем наводи овај одговор, наспрам 17,6% мушкараца). Са друге стране, мушкарци се знатно чешће баве уметничком фотографијом (36,6% наспрам

21% жена). Жене се нешто чешће баве глумом, а мушкарци свирањем музичких инструмената, али те разлике нису изражене.

Разлике код бављења уметничким хобијем доста су израженије у односу на узраст, односно генерацијску припадност испитаника. Тако је значајно приметан тренд раста бављења ручним радом са повећањем броја година испитаника. Са друге стране, са повећањем броја година смањује се проценат оних који се баве плесом и фолклором (што је и биолошки условљено), а затим и проценат оних који се баве креирањем дигиталних садржаја и уметничке фотографије. Глумом

се баве само млади до 30 година. Најстарији испитаници се у највећем броју баве писањем (Графикон 20).

Образовне карактеристике нису пресудне за бављење уметничким хобијем.

Са становишта културне и политика установа, бављење уметничких хобијем важно је у сегменту пружања услова у граду да се ти хобији негују. Трећина испитаних сматра да је понуда различитих курсева, радионица и других едукативних програма који омогућавају неговање уметничких склоности на задовољавајућем нивоу. Око четвртине ипак сматра да би таквих програма требало да буде више, али је ипак само 61 испитаник спецификовао који су то едукативни програми. Најчешће су као недостајући наведени курсеви глуме, затим ликовне и радионице ручног рада.

Информисање

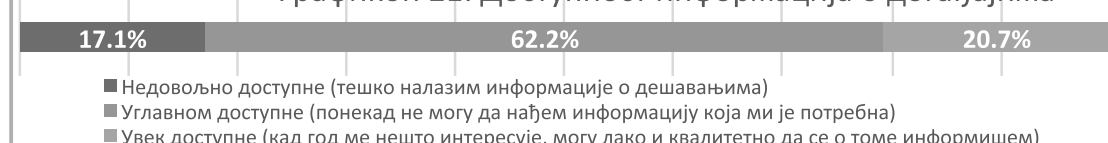
Веома је важан пут којим информација о неком догађају долази до публике. У том пољу се на основу информација добијених истраживањем могу увести значајне промене. Управо због тога упитник је садржао и неколико питања о информисаности посетилаца културних програма у Чачку. Иако се у фокус групама могла чути критика о начину комуникације и информисању јавности о догађајима, истраживање показује да свега 17,1% анкетираних публике сматра да су информације недовољно доступне. Више од 60% истиче да су оне углавном доступне, а петина да су увек доступне (Графикон 21). То упућује на два закључка. Први, да они који желе да учествују у култури углавном нађу начин да буду информисани, и други,

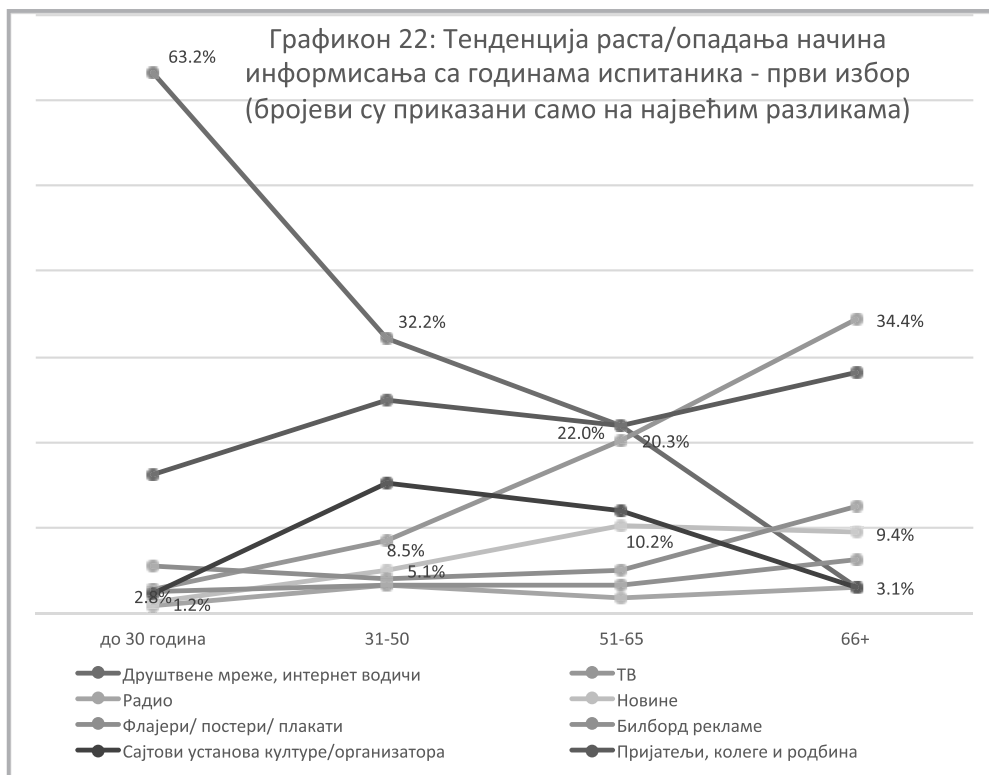
да установе могу да прошире поље промотивних активности с обзиром да највећи број одговора упућује на то да је некада немогуће наћи праву информацију.

Полно условљених разлика када је реч о доступности информација о програмима нема, а код старосних категорија приметно је да најстарији грађани најчешће истичу недовољну доступност информација. Наиме, више од трећине испитаника који су старији од 65 година (34,4%) истакло је овај одговор, за разлику од свега 12,2% младих до 30 година, односно 19,2% оних између 31 и 50 година и 15,3% између 51 и 65 година живота.

Разлог оваквој ситуацији вероватно лежи у начину информисања. Млађе генерације знатно чешће користе интернет који је далеко мање заступљен код најстаријих суграђана Чачка. Наиме, за 63,4% младих друштвене мреже и портали биће први избор за информисање о културним догађајима, за разлику од 26,7% старијих од 30 година. Разлике су још драстичније сагледавањем ужих старосних категорија. Тако, млади до 30 година готово 20 пута више од најстаријих суграђана користе интернет за информисање (интернет као канал за информације користи 32,2% испитаника између 31-50, односно 22% оних између 51-65, а свега 3,1% најстаријих суграђана). Са друге стране, информисање преко штампаних медија расте са старашћу испитаника, па се најстарији Чачани девет пута чешће од младих одлучују за новине у потрази за информацијама. Слична је ситуација и са информисањем путем телевизије, али уз мање драстичне разлике (Графикон 22). Полна и образовна структура не утиче значајно на одабир извора информисања.

Графикон 21: Доступност информација о догађајима

Жене се нешто чешће информису преко интернета, а мушкарци путем телевизије, али те разлике нису статистички важне.

Други извор информисања у свим старосним, полним и образовним категоријама су пријатељи и родбина. Овај одговор је веома значајан, јер све што се објави као начин промоције долази до знатно већег броја људи од очекиваног. И друга истраживања¹ су препознала велики значај социјалних контаката и капацитета за комуникацију и партиципацију у култури.

Анкетирани припадници чачанске публике у култури били су упитани не само како се информису, већ и за начин како унапредити канале комуникације са посетиоцима („Која врста рекламе/промоције

највише недостаје?”). Као и у случају информисања, анкетирани су рангирани своја прва три избора.

Генерално гледано на нивоу целог узорка начин промоције који највише недостаје су објаве на друштвеним мрежама које кроз сва три ранга истиче 10,3% анкетираних. Када се погледа први избор шта највише недостаје тај проценат је већи (17,1%) (Графикон 23). То упућује на закључак да би објаве на друштвеним мрежама требало повећати. С обзиром да је реч о узорку у којем је велики број младих, вероватно су доминантне социјалне мреже за промоцију *инстаграм* и *џик шок*. У фокус групи са младима управо су ове мреже означене као најпопуларније и дата је препорука установама да би кроз те канале требало више да се рекламирају.

Веома значајан одговор је онај који се нашао на другом месту према броју испитаних, а то су поруке које би посетиоцима биле упућене на мобилни телефон. То се од

[1] Богдана Опачић и Бојана Субашић, *Културне њошребе и навике грађана Србије* (Београд : Завод за проучавање културног развитака, 2016), и Слободан Мрђа и Маријана Миланков, *Културна партиципација грађана Србије*, (Београд : Завод за проучавање културног развитака 2020)

стране публике доживљава као веома значајан начин комуникације између актера у култури и посетилаца, а који није довољно заступљен, тако да је ово заправо препорука установама и организацијама у култури да на тај начин унапреде промоцију.

Судећи према одговорима испитаника, Чачку је неопходна апликација о култури за мобилни телефон. Наиме, на трећем месту препорука за промотивни оквир у култури испитаници наводе управо то. У тренутку када се спроводило анкетаирање, апликација за мобилни телефон базирана на порталу Култура Чачак (<https://kultura.cacak.rs/>) није била довољно промовисана, тако да се може рећи да је у међувремену ова препорука публике уважена и остварена.

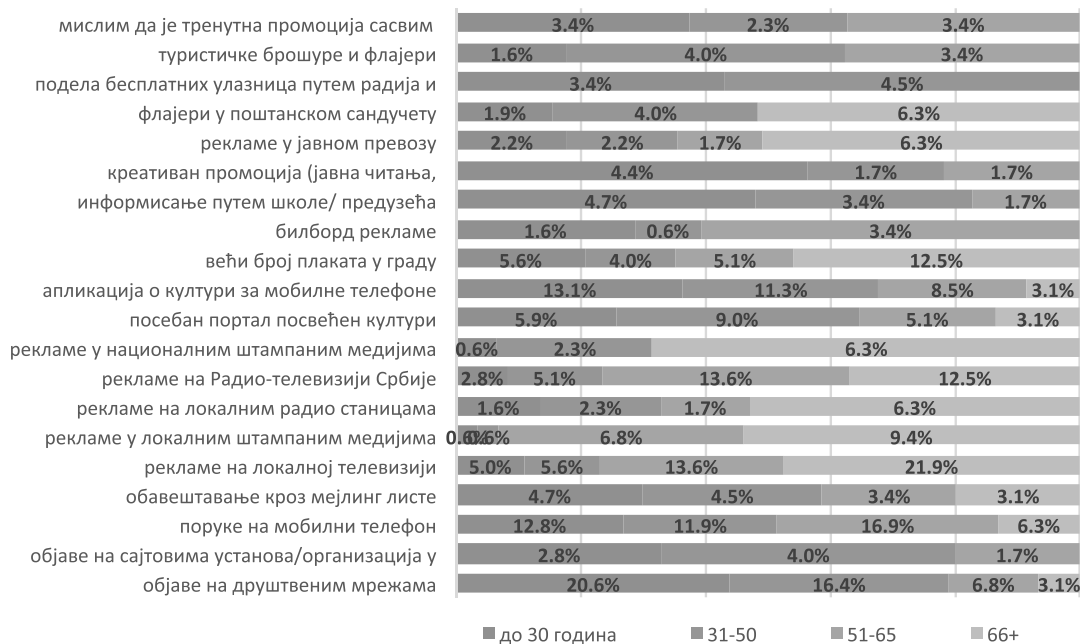
Кроз призму старосних група приметно је да наведене препоруке углавном наводе млађи испитаници. Старијима су ипак најпотребније рекламе на локалним телевизијама, што и не чуди јер су најстарији

суграђани управо то најчешће наводили као главни канал информисања. Из Графикона 24 видљиво је да млађи испитаници готово уопште не виде штампане медије као важно средство промоције. Свега 0,6% оних до 50 година овај начин рекламирања доживљава као недостајући, док то исто мисли 9,4% најстаријих суграђана, односно 6,8% оних између 51 и 65 година. Најстаријим Чачанима недостају и рекламе у градском превозу и флајери у поштанском сандучету (Графикон 24).

Полна и образовна структура не утиче на избор одговора о недостајућим начинима промоције.

После сагледавања начина информисања и недостајућих канала комуникације, важно је било стећи увид у то колико су у анимацији и промоцији реално активне установе културе у Чачку. Подаци добијени кроз питање о томе колико пута су посетиоци догађаја били контактирани од стране

Графикон 24: Која врста рекламе/промоције највише недостаје - према старосним категоријама

неке установе културе, садрже важне препоруке за организаторе програма. Наиме, свега четвртина грађана је у последњих годину дана била позвана од стране неке установе на културни програм и то најчешће путем друштвених мрежа (Графикон 25).

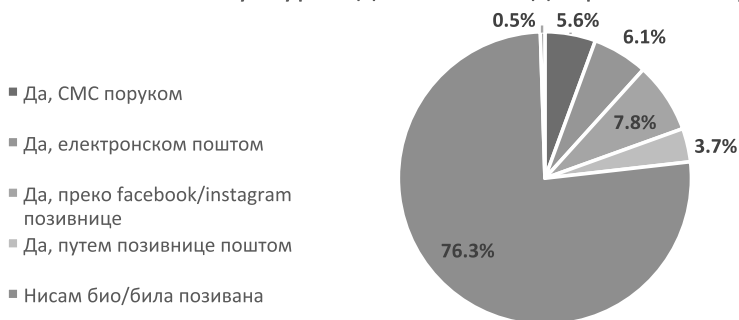
На питање која их је установа контактирала, млади до 30 година најчешће информацију добијају од Канцеларије за младе, а затим од Библиотеке и Културног центра.

Код старијих од 30 година то је најчешће Културни центар. Од Градског позоришта нико није добио позив, а од стране Музеја се то дешава веома ретко.

За установе је најзначајнија информација (и препорука) да три четвртине (76,3%) испитаних није у неколико последњих година уопште био контактиран од стране неке установе културе (Графикон 25).

****

Графикон 25: Да ли сте у последњих годину дана позвани на неко културно дешавање од стране неке установе културе?

У оквирима идентитета

У упитнику за публику велики број питања био је посвећен препознатљивости Чачка, његовом идентитету. Наиме, како је значајан део стратешког плана био посвећен Чачку као првој Националној престоници културе, од велике важности је било како грађани доживљавају свој град, титулу Националне престонице и за шта најпре везују средину у којој се рађају, одрастају и старе.

Иницијално питање идентитета било је отвореног типа (било је потребно да испитаници наведу највећу знаменитост свог града, односно два најупечатљивија симбола). Манастири и предео Овчарско-кабларске клисуре највише се везују за идентитет града. На

другом месту је споменик Степи Степановићу, па затим Културни центар и Римске терме. Чачани генерално сматрају да је за њихов град споменичко наслеђе веома важно, па се велики број навода тицао различитих споменика – од Спомен-парка, споменика Степи Степановићу, Танаску Рајићу, Надежди Петровић, до Меморијалног комплекса на Љубићу. Споменици су као бренд Чачка препознати у 19% свих одговора. Важно је истаћи да су се на списку знаменитости нашле скоро све установе културе (изузев Архива и Позоришта). За велики број испитаника и Гимназија представља препознатљиву тачку града. Када је реч о програмима најчешће се као бренд препознају фестивал Прича и ДУК фестивал (Табела 7).

Табела 7: Највеће знаменитости града Чачка према одговорима испитаника

Манастири и предео Овчарско-кабларске клисуре	12,9%	Дисово пролеће	1,9%
Споменик Степи Степановићу	6,1%	Институт за воћарство	1,9%
Културни центар	5,9%	Шљиве (чачанска родна и чачанска лепотица)	1,8%
Римске терме	5,6%	Купусијада у Мрчајевцима	1,6%
Брдо Љубић и битка	5,0%	Споменик Четири вере	1,4%
Споменик Танаску Рајићу	4,8%	Градски трг	1,1%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	4,7%	КК „Борац“	1,1%
Народни музеј Чачак	3,5%	Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	1,0%
Спомен-парк	3,5%	ДУК фестивал	1,0%
Печење	3,2%	Конак Јована Обреновића	1,0%
Споменик Надежди Петровић	2,9%	Меморијални комплекс на Љубићу	1,0%
Западна Морава	2,7%	Споменици	1,0%
Етно-фест	2,6%	Моравски кеј	0,8%
Рок фестивал „Прича“	2,4%	Мурали	0,8%
Библиотека	2,3%	Фабрика „Слобода“	0,8%
Надежда Петровић	2,1%	Фикус у Дому културе	0,6%
Ракија	2,1%	Црква Вазнесења Господњег	0,6%
Гимназија	1,9%	Научно-образовне установе	0,5%
Остало (збир одговора који су се појавили само једном или два пута)			5,8%

Током анкетања грађанима је било понуђено 25 области да се изјасне шта сматрају приоритетом да Град подржи у циљу развоја културне препознатљивости. Имали

су могућност да дају највише три одговора. Након обраде података формирана је табела у чијој су одговори представљени збирно. Прва колона је проценат одређеног одговора у

укупном броју одговора. Последња колона са резултатима показује колико се анкетираних Чачана определило баш за тај одговор. Тако је, на пример, скоро 30% анкетираних навело манастире Овчарско-кабларске клисуре као област у коју би требало улагати (Табела 8).

У складу са питањем где су сами бирали знаменитости (питање приоритетне области за подршку даљем развоју), и овде су испитаници на прво место ставили манастире Овчарско-кабларске клисуре. На другом месту нашле су се Римске терме и остала археолошка налазишта (Табела 8). Битно је нагласити да је унапређење Римских терми и повећање доступности публици планирано Стратегијом развоја културе Града Чачака 2023–2027, као и пројектом Национална престоница културе, тако да и носиоци програма и доносиоци одлука препознају значај

Римских терми за Чачак. Такође су планирана археолошка истраживања на другим местима у Чачку (као што је двориште Музеја), како би се подигао значај богате и далеке историје града.

Веома је значајно да се Културни центар Чачак и разне манифестације и фестивали виде као област коју би требало даље развијати (Табела 8). Дакле, поред елемената наслеђа, Чачани препознају и значај савремене продукције и модерних садржаја.

У складу са одговором да је спортска историја града на високој позицији у приоритетима за подршку, требало би истаћи кључну идеју пројекта Национална престоница културе, а то је отварање Музеја кошарке.

Изузетно је важно да анкетирани Чачани препознају улогу научних и образовних институција као препознатљивост свог града.

Табела 8: Област за даљу подршку у циљу развоја културне препознатљивости	% одговора	% испитаника
Манастири Овчарско-кабларско клисуре и света места	9.60%	28.9%
Римске терме и друга археолошка налазишта (Градина на Јелици, Кнежевска хумка у Атеници...)	8.70%	26.2%
Културни центар Чачак	5.90%	17.8%
Фестивали и манифестације	5.90%	17.6%
Спортска историја Града (Радисав Ђурчић, Радмило Мишовић, Драган Кићановић, Жељко Обрадовић, Славољуб Пипер, Ивана Јоровић)	5.10%	15.4%
Природна богатства Чачка (Овчарско-кабларска клисура, Међувршје, Западна Морава...)	5%	14.9%
Меморијални комплекс на брду Љубићу	4.60%	13.9%
Научно-образовне установе (Институ за воћарство, Гимназија, Факултет техничких наука, Агрономски факултет, Научно-технолошки парк)	4.50%	13.5%
Уметничка традиција Града (Надежда Петровић, Соња Савић, Пуриша Ђорђевић, Предраг Кораксић Коракс, Милован ДеСтил Марковић, Богић Рисимовић Рисим, Милош Радивојевић...)	4.50%	13.5%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	4.20%	12.7%
Херојска историја Града (кнез Страцимир, војвода Степа Степановић, мајор Драгутин Гавриловић, др Драгиша Мишовић, Танаско Рајић...)	4.10%	12.2%
Музичка традиција и стваралаштво (Радомир Михајловић Точак, Борисав Ђорђевић – Бора Чорба, Краљ Чачка, браћа Теофиловићи, Мирослав Илић, Радмила Бакочевић...)	3.90%	11.8%
Књижевна традиција и стваралаштво (Владислав Петковић Дис, Бранко В. Радичевић, Брана Петровић...)	3.80%	11.3%
Народни музеј Чачак	3.70%	11.2%

Народна традиција и фолклор	3.60%	10.7%
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	3.10%	9.3%
Бање у околини Чачка	3%	9.1%
Специфични гастрономски специјалитети (печење, ракија...)	2.80%	8.5%
Споменици познатим уметницима (Надежда Петровић, Владислав Петковић Дис...)	2.70%	8.1%
Објекти и простор старог градског језгра	1.80%	5.4%
Споменици историјским личностима и историјским догађајима	1.70%	5.2%
Шљиве „Чачанска родна“ и „Чачанска лепотица“	1.70%	5.2%
Споменици индустријске културе (фабрика Слобода)	1.10%	3.4%
Највећи фикус на Балкану (фикус у Културном центру)	1.10%	3.2%
Потенцијали развоја креативне економије и модног дизајна (Марушка, <i>P.S. fashion</i> , <i>Tiffany production</i> ...)	1.10%	3.2%

Кроз оквир полне структуре, одговори су у великој мери уједначени, али су значајне разлике између мушкараца и жена када је реч о „спортској историји града“, где мушкарци много чешће препознају ову област као приоритет за улагање (28,6% мушкараца и 5,6% жена наводи овај одговор). Такође, приметно је да жене чешће наводе установе културе као приоритетну област за даљи развој (20,3% наспрам 12,5% мушкараца). Жене су наклоњеније уметничкој, а мушкарци музичкој традицији града (17,5% жена и 8,5% мушкараца наводи „уметничку традицију“; 16,1% особа мушког и 8,6% женског пола наводи као одговор „музичку традицију града“). Остали одговори су прилично уједначени код оба пола.

Одговори о приоритетној подршци различитим областима културног развоја

зависили су у великој мери од старосне структуре. Највеће разлике приметне су код навођења манастира Овчарско-кабларске клисуре, за коју се далеко више одлучују старији од 30 година, који су и генерално приметно више окренути наслеђу. Млади су, са друге стране, више окренути савременом стваралаштву, па чешће наводе фестивале и манифестације као свој одговор, али исто тако и Културни центар Чачак и музичку традицију. Млади су и више еколошки освешћени, па у највећем проценту наводе као приоритет за подршку природна богатства Чачка и природно добро фикус. Старији испитаници не препознају значај привреде за културу, па се нико од оних преко 50 година није одлучио да међу области приоритета наведе развој креативне економије и модног дизајна (Табела 9).

Табела 9: Област за подршку према старости испитаника	до 30	31-50	51-65	66+
Римске терме и друга археолошка налазишта (Градина на Јелици, Кнежевска хумка у Атеници...)	25.3%	28.2%	27.1%	25.0%
Меморијални комплекс на брду Љубићу	12.8%	13.0%	18.6%	21.9%
Манастири Овчарско-кабларско клисуре и света места	23.8%	31.1%	42.4%	43.8%
Споменици индустријске културе (фабрика „Слобода“)	1.9%	2.8%	6.8%	12.5%
Споменици историјским личностима и историјским догађајима	4.7%	5.1%	5.1%	12.5%
Споменици познатим уметницима (Надежда Петровић, Владислав Петковић Дис...)	7.2%	9.6%	6.8%	12.5%
Народни музеј Чачак	10.3%	10.2%	20.3%	9.4%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	12.8%	10.7%	16.9%	15.6%
Културни центар Чачак	19.7%	18.6%	6.8%	12.5%

Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	10.0%	9.6%	3.4%	12.5%
Објект и простор старог градског језгра	5.0%	5.6%	6.8%	6.3%
Научно-образовне установе (Институт за воћарство, Гимназија, ФТН, Агрономски факултет, НТП)	14.4%	11.3%	11.9%	18.8%
Херојска историја Града (Страцимир, Степа Степановић, Драгутин Гавриловић, др Драгиша Мишовић, Танаско Рајић...)	11.3%	14.7%	10.2%	12.5%
Спортска историја Града (Радисав Ђурчић, Радмило Мишовић, Драган Кићановић, Жељко Обрадовић, Славољуб Пипер, Ивана Јоровић)	17.5%	13.6%	13.6%	6.3%
Књижевна традиција (Владислав Петковић Дис, Бранко В. Радичевић, Брана Петровић...)	10.9%	12.4%	6.8%	15.6%
Уметничка традиција Града (Надежда Петровић, Соња Савић, Пуриша Ђорђевић, Предраг Кораксић Коракс, Милован ДеСтил Марковић, Богић Рисимовић Рисим, Милош Радивојевић...)	14.7%	10.7%	15.3%	12.5%
Музичка традиција (Радомир Михајловић Точак, Борисав Ђорђевић, Краљ Чачка, браћа Теофиловићи, Мирослав Илић, Радмила Бакочевић...)	13.4%	11.3%	8.5%	6.3%
Фестивали и манифестације	20.6%	15.8%	13.6%	3.1%
Специфични гастрономски специјалитети (печење, ракија...)	6.9%	11.3%	8.5%	6.3%
Народна традиција и фолклор	7.2%	14.1%	18.6%	12.5%
Бање у околини Чачка	9.7%	9.6%	6.8%	6.3%
Природна богатства Чачка (Овчарско-кабларска клисура, Међувршје, Западна Морава...)	15.9%	15.8%	10.2%	9.4%
Шљиве „Чачанска родна“ и „Чачанска лепотица“	5.6%	4.0%	6.8%	6.3%
Највећи фикус на Балкану (фикус у Културном центру)	4.7%	2.3%	0.0%	0.0%
Потенцијали развоја креативне економије и модног дизајна (Марушка, <i>P.S. fashion, Tiffany production...</i>)	4.1%	3.4%	0.0%	0.0%

С обзиром на велики значај манифестација и фестивала за културну понуду, једно питање било је посвећено најзначајнијим догађајима у Чачку и колико их анкетирани грађани најпре посећују, а онда и које догађаје вреднују као најважније за заједницу.

Најпосећенија манифестација у последњих годину дана од стране анкетираних грађана је Купусијада у Мрчајевцима.

На другом месту је градска манифестација међународног карактера посвећена фолклору – Етнофест. Високу позицију у посећености заузима и фестивал савремене продукције – Рок фестивал „Прича“. Од традиционалних уметничких манифестација на највишем нивоу посећености је „Дисово пролеће“, коју је посетило више од трећине испитаних. Четвртина грађана посетила је и „Меморијал Надежде Петровић“ (Табела 10).

Табела 10: Градске манифестације које су испитаници посетили

Манифестације	% испитаника који су посетили одређену манифестацију
Купусијада у Мрчајевцима	58.1%
Међународни фестивал фолклора „Етнофест“	49.6%
Рок фестивал „Прича“, Чачак	43.5%
„Дисово пролеће“, Чачак	34.8%
Сабор фурулаша у Прислоници	32.7%
„Меморијал Надежда Петровић“	24.2%
Културно лето у Чачку	20.3%

Етно и џез фестивал „Карусел”	18.7%
Плодови западног Поморавља у Заблаћу	18.0%
Дани Љубића	17.0%
Дани урбане културе – „Дук фестивал”	16.6%
Такмичење за најбољу ракију „Шумадијска краљица”, Горња Треча	14.7%
Библиотека – Отворена књига Балкана, Чачак	12.0%
Народна песма Западне Србије и Шумадије	9.7%
Соњин септембар, Чачак	9.7%
Дани патријарха Павла	9.2%
Дани Горње Трече	8.5%
Фестивал анимираног филма „Аниманима”	7.8%
Дани фотографије у Србији	7.6%
Дани Атенице	7.4%
Дани калиграфије у Овчар бањи	7.1%
Фестивал кратког документарног филма „Интеракција”	6.9%
Мрчајевски песнички сусрети	6.7%
Уметност и папир, Чачак	5.3%
Пролећно анале, Чачак	3.7%
Бунгур фест у Вујетиницима	1.8%

Без обзира на велику окренутост баштини и етно садржајима у посећивању манифестација, анкетирани грађани сматрају да је најрепрезентативнија манифестација Рок фестивал „Прича”. На другом месту је Етнофест. У оба случаја пресудио је велики број младих у узорку који је ове фестивале оценио као најрепрезентативније, али и у нешто мањем проценту испитаници између 31 и 50 година старости. Најстарији суграђани као најрепрезентативнију манифестацију виде „Дисово пролеће”. За грађане између 51 и 65 година старости то је Етнофест, па затим „Дисово пролеће”.²

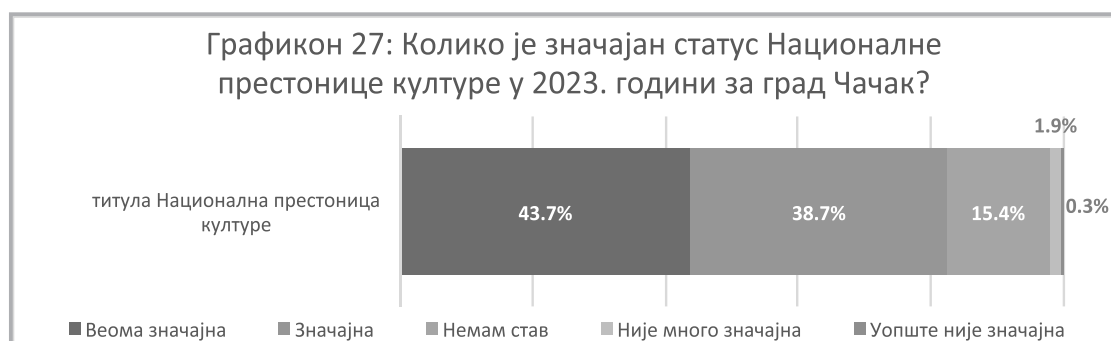
****

[2] Према Одлуци о манифестацијама у области културе од значаја за општину Чачак (Службени лист општине Чачак, бр. 7/2006, 8/2006, 4/2009 и 10/2009) и према Одлуци о допунама Одлуке о манифестацијама у области културе од значаја за град Чачак (Службени лист града Чачка, бр. 26/2022) најзначајније манифестације у Чачку су *Дисово пролеће*, *Меморијал Надежде Пејровић*, *Етнофест*, *Дани урбане културе*, *Фестивал анимираног филма АНИМАНИМА*, *Дани фотографије у Србији*, *Кућусијага* и *Сабор фрулаша* у Прислонцима.

Национална престоница културе – Чачак 2023.

Последњи сет анализе података у овом извештају односи се на питања у вези са Националном престоницом културе. Наиме, како су садржаји планирани овим пројектом интегрални део прве локалне стратегије развоја културе Града Чачка, било је веома важно сагледати колико грађани познају и доживљавају статус прве националне престонице у Србији.

Прво питање из сета о Престоници било је колико су информисани о пројекту „Чачанска родна”, што је званични назив апликације за Националну престоницу културе. Овај симболичан назив ипак није довољно промовисан, јер грађани у великој мери нису чули за поменути пројекат. Само 16,6% је знало за њега, док је око трећине анкетираних само чуло за назив, али не зна о чему се тачно ради, а више од половине није ни чуло за пројекат. Када је реч о томе да ли су чули да је Чачак прва Национална престоница културе, што је било друго питање посвећено овој теми, резултати су

нешто бољи. Наиме, око трећине грађана није чуло за овај статус свог града (Графикон 26).

Анкетирани Чачани веома су свесни значајна овог статуса. Наиме, 82,4% сматра да је ова „титула” веома значајна или значајна, док свега 2,2% сматра да овај статус није од значаја. Тек сваки шести испитаник нема став о томе (Графикон 27).

Када је реч о најзначајнијем пројекту у оквиру програма Националне престонице културе, грађани се највећим бројем одговора опредељују за оснивање и отварање Музеја кошарке, као јединственог на европском простору (Табела 11). Музеј кошарке једна је од главних тачака пројекта Националне престонице културе, па се може рећи да носиоци програма и чачанска публика деле истоветан став по овом питању.

На другој и трећој позицији према броју одговора нашло се „оживљавање” алтернативних простора културе – простор за младе и програми на отвореном (Табела

11). Овим одговорима грађани поручују да култура мора да изађе из постојећих оквира и пружи шансу младима који су „запостављена” публика да се кроз њихов креативни израз обогати тренутна понуда. Програми на отвореном су за сада ретки у културној понуди, тако да је програм Престонице донео новине у овом сегменту.

Већа доступност Римских терми је високо оцењена (Табела 11). Овај резултат доноси закључак да житељи Чачка желе више да уживају у овом простору и прошире свест о значају овог локалитета и за грађане и за сам град.

Судећи по одговорима, испитаници најмању подршку дају претварању Фабрике хартије у резиденцијални уметнички простор, као и измештање споменика Танаску Рајићу (Табела 11).

Анализа према социо-демографским параметрима није показала изражене разлике у значају програма за грађане.

Табела 11: Најзначајнији програми у оквиру пројекта
Национална престоница културе – Чачак 2023.

Пројекат у оквиру Националне престонице културе у 2023. години	% одговора	% испитаника који се одлучио за одговор
Оснивање и отварање Музеја кошарке	13.4%	39.4%
Организовање програма на отвореном (у парку, на Морави, на пијаци...)	9.0%	26.4%
Наступи светски познатих музичара (Стефан Миленковић, светски DJ-еви)	6.5%	19.1%
Реконструкција зграде Начелства и стална поставка Народног музеја	4.7%	13.7%
Отварање Музеја поезије – Музејске збирке у саставу Градске библиотеке	6.0%	17.6%
Обележавање 150 година од рођења Надежде Петровић	4.7%	13.7%
Партерно уређење просторне целине – Парохијски дом, Основни суд и Уметничка галерија „Надежда Петровић“	4.4%	13.0%
Изложбе за слепе и слабовиде у Уметничкој галерији „Надежда Петровић“	3.6%	10.5%
Ревитализација Римских терми	8.1%	23.7%
Отварање Легата Бранка В. Радичевића	2.5%	7.4%
Отварање посебног простора за младе, клупску сцену, бендове...	9.4%	27.6%
Реконструкција зграде у Улици цара Душана 8 за потребе сталне поставке Уметничке галерије „Надежда Петровић“	2.5%	7.4%
Ревитализација Вирерове куће за потребе излагања етнографске збирке Народног музеја	2.7%	8.0%
Постављање скулптуре Олге Јеврић и партерно уређење Градског бедема на шеталишту поред Мораве	3.2%	9.5%
Опремање летње сцене са амфитеатром у дворишту Градске библиотеке	4.6%	13.5%
Измештање споменика Танаску Рајићу у оквиру постојећег споменичког комплекса	1.8%	5.2%
Адаптација посебног објекта за потребе рада удружења грађана	2.4%	7.1%
Осликавање силоса	5.6%	16.6%
Адаптација Фабрике хартије у резиденцију за уметнике	1.7%	4.9%
Мислим да ниједан од наведених програма/пројеката није значајан	1.1%	3.2%

Након целокупне анализе, последња два питања су тенденциозно остављена као закључак и препорука доносиоцима одлука у граду. Скоро две трећине испитаних сматра да би култура требало да има већу пажњу доносилаца одлука (Графикон 28). Титула Националне престонице културе свакако је деловање у том правцу које је померило границе и финансирања и организовања културе. Овај резултат показује да је неопходно наставити у том правцу.

Коначно, упитани да рангирају три приоритета на које би градска власт требало да стави акценат у наредном периоду, испитаници су као највиши приоритет нагласили област у неговања традиције и заштите културног наслеђа. Чак 40,4% испитаника је уврстило овај одговор у прва три приоритета. На другој позицији је већи број културних програма са око трећином грађана који су то оценили као приоритет за унапређење. На трећем месту нашла се већа разноврсност културне понуде према типу програма, а на

петој позицији и већа разноврсност према групама публике (Табела 12).

Важно је истаћи да преко петине грађана истиче да је важно оснивање нових установа

културе и тај одговор је четврти на листи приоритета. Требало би свакако поменути и важност боље промоције коју је истакао сваки пети испитаник (Табела 12).

Табела 12: Приоритети за деловање кроз будући Стратешки план	% одговора	% испитаника који се одлучио за одговор
Неговање традиције и заштита културног наслеђа	14.4%	40.4%
Неговање савременог стваралаштва и продукције	3.9%	11.0%
Опремање/реновирање/реконструкција установа и других простора културе	5.3%	14.7%
Обезбеђивање других простора за потребе културе	4.2%	11.8%
Оснивање нових установа културе	7.9%	22.2%
Већи број културних програма	11.7%	32.8%
Већа разноврсност културних програма према узрастима и групама публике (за младе, за старе, за децу, за жене...)	7.7%	21.5%
Већа разноврсност културних програма према типу програма (књижевни, филмски, позоришни...)	8.3%	23.2%
Развој културног образовања деце и младих у оквиру школског система	6.4%	17.9%
Већи акценат на развоју културног туризма	4.2%	11.7%
Усклађивање програма са потребама и укусом публике	5.3%	14.7%
Боља промоција и подршка културно-уметничком аматеризму (КУД-овима)	2.5%	6.9%
Боља промоција културних програма	7.2%	20.1%
Промовисање мултикултуралности	4.8%	13.5%
Нешто друго	0.1%	0.3%
Не знам/Не размишљамо томе	2.5%	6.9%

Закључак

Анализа ставова публике открила је задовољство посетилаца тренутним стањем у култури, али је донела и бројне препоруке за доносиоце одлука и креаторе културне понуде, установе и организације.

Наслеђе је Чачанима веома важно и локалну баштину виде као бренд, као простор за развој културе, али и као простор којем је потребно поклонити већу пажњу. Кроз рангирање манифестација, чачанска

публика је показала да је и савремена култура веома важна за позиционирање њиховог града на културној мапи.

Иако нису много информисани о Националној престоници културе, може се закључити да увиђају велики значај ове престижне титуле за културу свог града. У овом налазу крије се и препорука за координаторе програма Престонице да повећају видљивост и промоцију свих сегмената. Наравно, како је свеобухватна и детаљна промоција планирана за 2023. годину, ова препорука ће у великој мери бити уважена и реализована. Препорука истраживачког тима на пројекту израде стратешког документа је да се након реализације програма Престонице уради обухватно истраживање културних потреба, навика и ставова о култури грађана Чачка. Ова анализа свакако би морала да обухвати и сет питања о престоници.

Коначно, грађани Чачка препознају потребу веће разноврсности програма ка осетљивим групама, што је важна порука за

установе културе у ком правцу би требало да унапреде свој рад.

Национална престоница културе и доношење првог стратешког документа у култури важни су кораци у развоју културе, али и значајни показатељи спремности да се у овом сектору донесу промене које ће обогатити културну понуду и допринети још већем задовољству грађана дешавањима у својој заједници.

Литература:

Мрђа Слободан, Миланков Маријана. *Културна партиципација грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка, 2020.

Опачић Богдана, Субашић Бојана. *Културне појаве и навике грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка, 2016.

Одлука о манифестацијама у области културе од значаја за општину Чачак (Службени лист општине Чачак, бр. 7/2006, 8/2006, 4/2009 и 10/2009)

Одлука о допунама Одлуке о манифестацијама у области културе од значаја за град Чачак (Службени лист Града Чачка, бр. 26/2022)

ANALYSIS OF THE VISITORS' STANCES TOWARD THE CITY OF ČAČAK CULTURAL OFFER

Research about the stances of the visitors toward cultural programs in Čačak was conducted within the development of the Čačak City Cultural Development Strategy 2023 - 2027, developed in partnership of the Čačak City Administration and the Institute for Cultural Development Research, the Republic's institution of culture. By the decision of the Ministry of Culture and Information within the "Serbian Capital of Culture" program, the City of Čačak received the title of National Capital of Culture in 2023, the first national capital of culture, and the adoption of the strategic document was considered the starting point in the implementation of the "Serbian Capital of Culture" project. The survey of public stances was conducted in September 2022, and 591 citizens were surveyed. The analysis of visitors' stances revealed the satisfaction of visitors with the current state of culture, but also brought numerous recommendations regarding the frequency, quality, and interactivity of events. The key problems, according to the surveyed cultural program visitors, are the insufficient promotion of all cultural programs and an insufficient number of programs for young people, as well as programs in which young people involved. According

to the opinion of the surveyed citizens of Čačak, heritage is very important, and local heritage should be a brand, but also a space for cultural development, and a space that needs to be given more attention. In addition to heritage, the surveyed audience also places contemporary creativity, especially manifestations, on the cultural map of the city. As in other surveys of this type conducted in other local governments, or at the national level, culture in Čačak is more oriented towards women, who visit cultural institutions more often, are more prone to devote their free time to culture, and are often engaged in cultural production. The polled audience, in an almost equal percentage, evaluates all institutions' programs either as interesting or as always the same, and even as boring. According to the opinion of the surveyed citizens, the most interesting programs are offered by the Čačak Cultural Center, the City Library, the Art Gallery, and the City Theatre. The visitors point out the need for more concerts by local performers, festivals and cinema screenings in Čačak. When it comes to populated areas, the largest number of respondents pointed out that there are not enough cultural programs in rural areas in Čačak.

Bogdana OPAČIĆ, Bojana SUBAŠIĆ, Dr Miloš PAPIĆ

L'ANALYSE DES POINTS DE VUE DU PUBLIC SUR LE PROGRAMME CULTUREL DE LA VILLE DE CACAK

La recherche sur les attitudes du public sur le programme concernant la culture à Cacak fut effectuée dans le cadre de l'exécution de la stratégie de l'évolution de la culture de la ville de Cacak 2023-2027, dont l'édification fut effectuée par la municipalité de Cacak et l'établissement pour la recherche du développement culturel, l'institution de la République de Serbie. Par la décision du Ministère de la culture et de l'information dans le cadre du programme "Capitale de la culture de la Serbie", la ville de Cacak obtint le titre de capitale nationale dans le domaine de la culture, la décision de mettre à jour ce document stratégique fut estimée comme point de départ dans la réalisation du projet "Capitale de la culture de la Serbie". La recherche concernant les points de vue du public fut éditée durant le mois de septembre 2022, lorsque 591 citoyens furent enquêtés. L'analyse des attitudes du public montre la satisfaction des visiteurs de l'état actuel dans la culture, mais elle amena aussi à de nombreuses recommandations, concernant la fréquence de la qualité et de l'interactivité de l'événement. Comme problèmes clé, selon le point de vue des spectateurs du programme culturel de Cacak enquêtés, la promotion de tous les programmes fut insuffisante dans le domaine de la culture, ainsi qu'un nombre insuffisant de programmes pour les jeunes, tout comme des

programmes dans lesquels participent les jeunes. Selon les avis des citoyens de Cacak enquêtés, l'héritage est très importante, tandis que le patrimoine local doit être une insigne culte, mais aussi un espace pour le développement de la culture et auquel il est nécessaire de consacrer une attention plus grande. Mis à part l'héritage, le public enquêté positionné sur la carte culturelle de la ville et la créativité contemporaine, de la manifestation surtout. Tout comme dans d'autres recherches de ce type effectuées dans d'autres autonomes ou au niveau national, les femmes sont beaucoup plus orientées vers la culture, aiment consacrer leur temps à la culture, aussi elles s'occupent souvent de la production culturelle. Le public enquêté note presque un pourcentage égal tous les programmes des établissements, soit comme intéressants ou bien comme toujours identiques, puis comme ennuyeux. Les programmes les plus intéressants, selon l'avis des citoyens possèdent le Centre de culture de Cacak, la bibliothèque municipale, la galerie d'art et le théâtre municipal. Le public insiste sur un nombre plus important de concerts de musiciens du pays, de festivals et de films dans les cinémas à Cacak. Lorsqu'il s'agit d'endroits peuplés, le plus grand nombre de personnes interrogées prétend qu'il n'y a pas assez de programmes culturels dans les milieux ruraux à Cacak.

Bogdana OPAČIĆ, Bojana SUBAŠIĆ, Dr Miloš PAPIĆ